

SPECJALNE POTRZEBY EDUKACYJNE DZIECI I MŁODZIEŻY

Małgorzata Spendel
Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny
„Metis” Katowice

Specjalne potrzeby edukacyjne - SPE

Specjalne potrzeby edukacyjne to takie potrzeby, które w procesie rozwoju dzieci i młodzieży wynikają z ich *niepełnosprawności* lub są *efektem innych* przyczyn w uczeniu się

Specjalne potrzeby edukacyjne - SPE

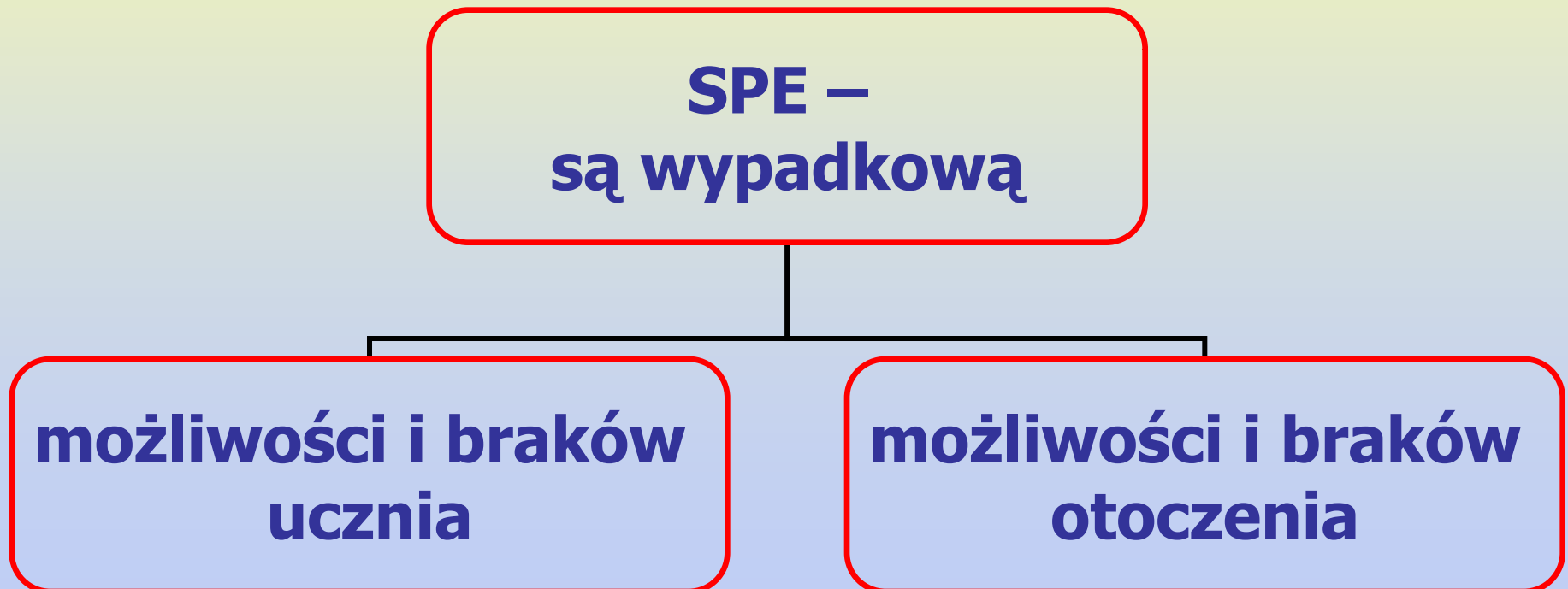
Rozpoznawanie i zaspokajanie tych potrzeb obejmuje **bardzo szeroką grupę** uczniów:

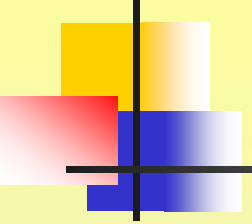
- z zaburzeniami rozwojowymi
- z deficytami w rozwoju
- wybitnie zdolnych

Specjalne potrzeby edukacyjne - SPE

Wynika to z *relatywności* pojęcia „specjalne potrzeby edukacyjne”:

A. Pieronkiewicz (Mielec 2003)

Specjalne potrzeby edukacyjne - SPE

Dzieci i młodzież ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (*special educational needs*) to ok. 20% uczniów (Bogdanowicz 1999).

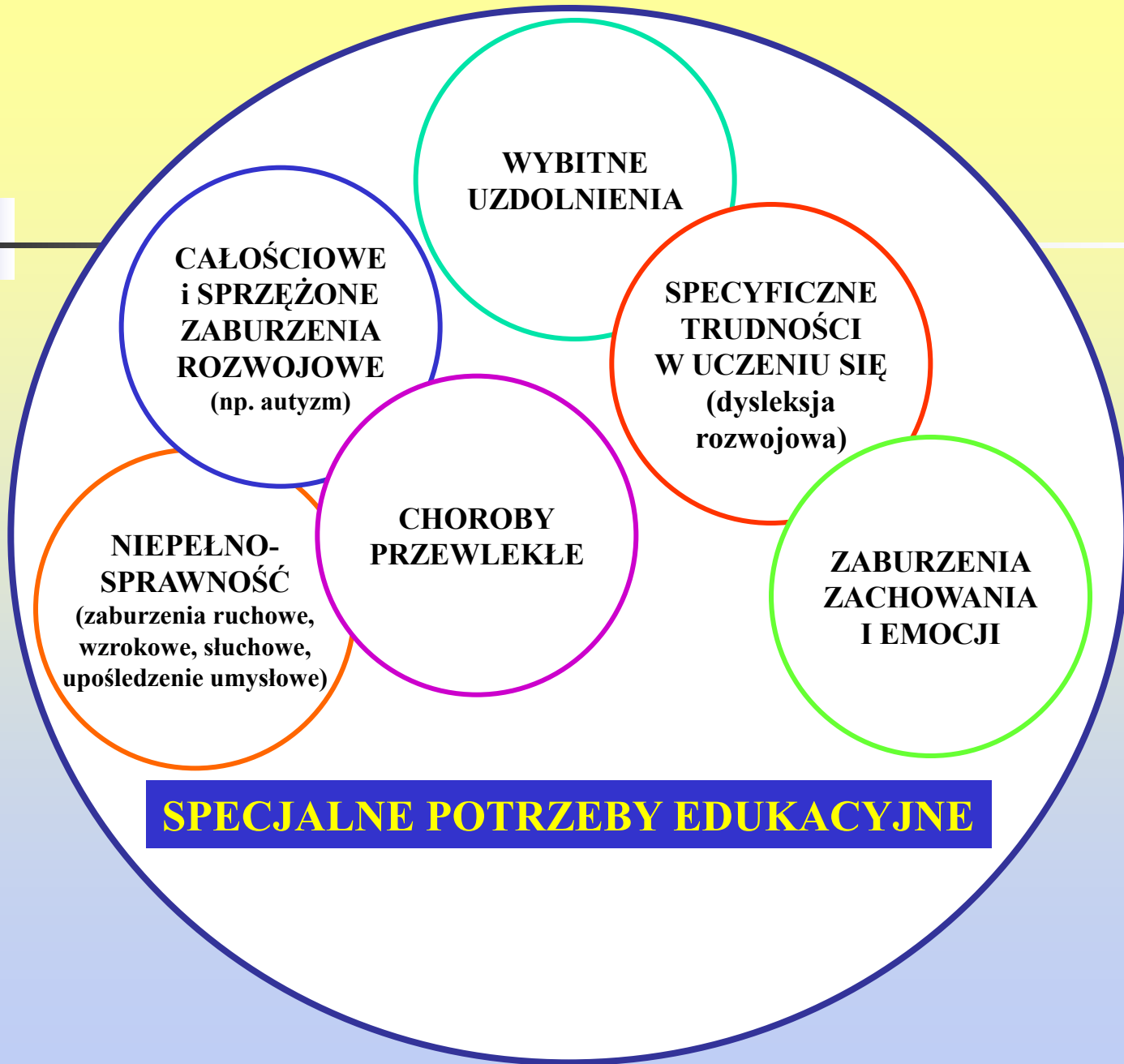
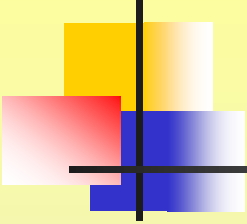
Wymagają one w procesie edukacji

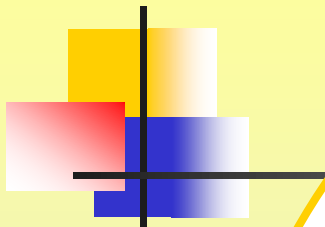
nauczycieli – specjalistów

specjalnego, zindywidualizowanego w zakresie tempa i wymagań programu oraz adekwatnych metod nauczania

odpowiednich warunków lokalowo – bytowych, w jakich odbywa się proces nauczania

specjalnych form odpytywania i sprawdzania poziomu ich wiedzy i umiejętności
czyli oceniania wewnętrznego i zewnętrznego

SPE – dzieci i młodzież z zaburzeniami w rozwoju wobec których PPP wydają orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego

SPE	Liczba uczniów w danym wieku				razem
	5-6	7-13	14-17	18-21	
Zaburzenia ruchowe	314	802	640	88	1844
Zaburzenia wzroku	245	368	549	117	1279
Zaburzenia słuchu	156	874	892	538	2460
Zaburzenia CUN	88	824	470	97	1137
Dysleksja	48	2765	2580	1125	6518
Choroby przewlekłe	105	1025	1595	433	3158
Zaburzenia psychiczne	85	240	180	113	618
Zaburzenia całościowe	304	1908	422	118	2752
Upośledzenie umysłowe	318	1562	828	196	2904
Wybitne uzdolnienia	54	355	288	55	752
razem	1717	10381	8444	2880	23422

Kryteria diagnostyczne SPE

I. Kryterium organiczne:

1. Zaburzenia lub dysfunkcje ruchowe:

- motoryka mała (artykulatory, umiejętności manipulacyjne, ruchy gałek ocznych itp.)
- motoryka duża (m.in. nadmierne bądź niskie napięcie mięśniowe, synkinezje, stereotypie ruchowe, zaburzenia lub brak koordynacji ruchowej itp.)

Kryteria diagnostyczne SPE

2. **Zaburzenia narządu wzroku** – dzieci i młodzież słabowidzące i niewidome
3. **Zaburzenia narządu słuchu** – dzieci i młodzież słabosłyszące i niesłyszące
4. **Zaburzenia OUN:**
 - mózgowe porażenie dziecięce
 - epilepsja

Kryteria diagnostyczne SPE

- afazja dziecięca
- inne schorzenia neurologiczne
- 5. **Deficyty rozwojowe w zakresie poszczególnych funkcji poznawczych: dysleksja rozwojowa**
- 6. **Choroby przewlekłe**

Kryteria diagnostyczne SPE

II. Kryterium psychiczne (psychologiczne):

1. **Szczególne uzdolnienia**

2. **Upośledzenie umysłowe**

3. **Zaburzenia rozwoju psychicznego:**

➤ **specyficzne** zaburzenia rozwoju mowy i języka

➤ **specyficzne** zaburzenia rozwoju umiejętności szkolnych i funkcji motorycznych

Kryteria diagnostyczne SPE

- **całościowe zaburzenia rozwojowe:** autyzm, Zespół Retta, Aspergera, zaburzenia dezintegracyjne, hiperkinetyczne z towarzyszącym upośledzeniem umysłowym i stereotypiami
- 4. **Zaburzenia zachowania i emocji:**
 - zaburzenia hiperkinetyczne
 - zaburzenia zachowania

Podstawowe terminy związane z SPE

1. Zasoby dziecka

potencjalne możliwości rozwojowe w zakresie rozwoju ruchowego, sprawności intelektualnej, procesach poznawczych, funkcjach językowych, uczeniu się, kształtowaniu osobowości (normy, postawy, system wartości, zachowanie)

2. Odchylenia (opóźnienia) rozwojowe

indywidualne opóźnienia rozwoju w stosunku do ustalonych norm, nie będące jednak zaburzeniami z uwagi na niewielkie nasilenie objawów, ograniczony zakres i czas trwania (M. Bogdanowicz)

Podstawowe terminy związane z SPE

3. Dysfunkcja

w szerokim i powszechnym rozumieniu: każde zakłócenie normalnego funkcjonowania narządu lub zachowania

4. Deficyty rozwojowe

„braki” w rozwoju somatycznym bądź określonych funkcji psychicznych

5. Dysharmonie rozwojowe – tzw. nieharmonijny rozwój

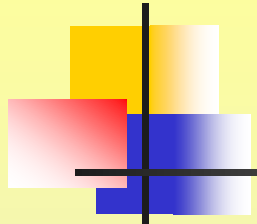
Podstawowe terminy związane z SPE

6. Zaburzenia rozwojowe

Klasa zaburzeń dziecięcych, charakteryzujących się poważnym zniekształceniem funkcjonowania społecznego, poznawczego, ruchowego i językowego, przypadki głębszego stopnia odchyłeń od normy

Przypadki **głębszego stopnia odchyłeń od normy** (M. Bogdanowicz) – rodzaj, rozległość, głębokość, dynamika, etiologia. Zaburzenia rozwoju rozpoznaje się w odniesieniu do norm rozwojowych

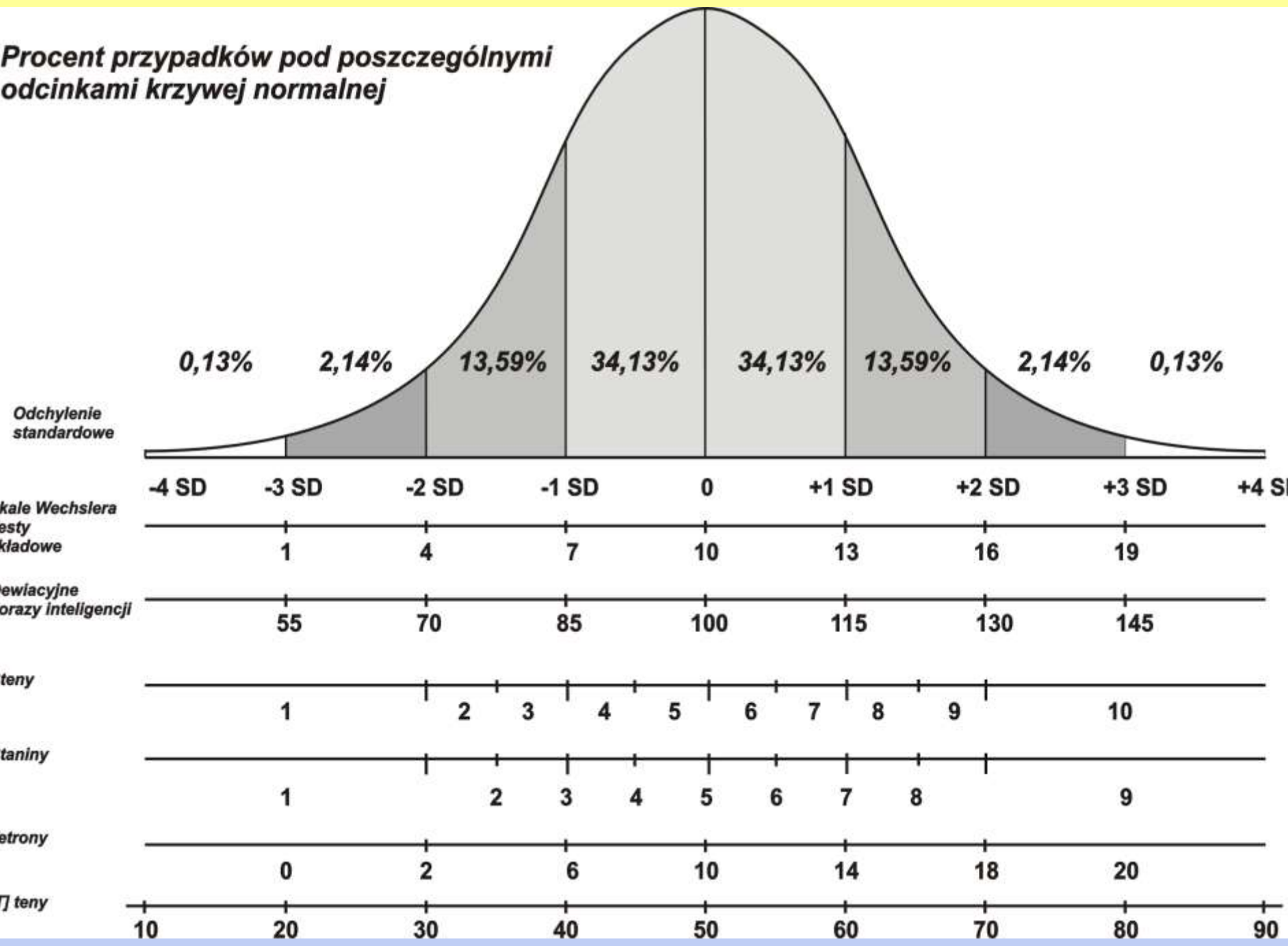
Podstawowe terminy związane z SPE

Podział:

- **rodzaj** (psychologiczne, nozologiczne)
- **rozległość** (globalne, parcjalne, czyli fragmentaryczne)
- **głębokość** (stopień nasilenia objawów np. stopnie II)
- **dynamika** (trwałe, przejściowe, wrodzone, nabyte)
- **etiologia** (organiczne i funkcjonalne czyli czynnościowe)

Procent przypadków pod poszczególnymi odcinkami krzywej normalnej

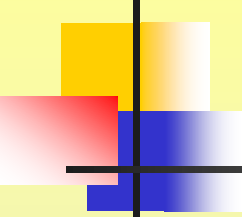

Formy kształcenia

- Kształcenie w szkole ogólnodostępnej
- Kształcenie specjalne lub oddział specjalny
- Kształcenie integracyjne lub oddział integracyjny
- Kształcenie w szkołach ogólnodostępnych
- Kształcenie w ośrodkach szkolno-wychowawczych
- Kształcenie w ośrodkach socjoterapii
- Kształcenie w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych

Realizacja potrzeb edukacyjnych


```
graph TD; A[Dostosowanie wymagań edukacyjnych] --- B[Zasady kształcenia]; A --- C[Metody kształcenia]; A --- D[Formy kształcenia]; A --- E[Środki realizacji kształcenia];
```

Dostosowanie wymagań edukacyjnych

Zasady kształcenia

Metody kształcenia

Formy kształcenia

Środki realizacji kształcenia

Dostosowanie wymagań edukacyjnych **uregulowania prawne**

1. **Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 r. Dz. U. z 1996 r. nr 67**
ze zmianami
 - Art. 1 pkt 4, 5 5a i 6
 - Art. 66 ust.1
 - Art. 71b ust. 1, 1a, 2, 3b, 6, 7 pkt 2, 3, ust.8
 - Art. 72

Dostosowanie wymagań edukacyjnych **uregulowania prawne**

- 2. Rozporządzenie MEN z dn. 21 marca 2001r.
Dz.U. nr 29 z 6. 04.2001 r.**

*w sprawie warunków i sposobu oceniania,
klasyfikowania i promowania uczniów i słucha-
czy oraz przeprowadzania egzaminów i spraw-
dzianów w szkołach publicznych*

6 ust. 1

Dostosowanie wymagań edukacyjnych **uregulowania prawne**

- 3. Rozporządzenie MENiS z dn. 24 kwietnia 2002 r. Dz.U. z 2002 r. nr 46**

zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych

6 ust 1a i 1b

Dostosowanie wymagań edukacyjnych **uregulowania prawne**

4. Rozporządzenie MENiS z dnia 7 września 2004 r. Dz.U. z 2004 r. nr 199

z późn. zmianami

***w sprawie warunków i sposobu oceniania,
klasyfikowania i promowania uczniów i słu-
chaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów
i egzaminów w szkołach publicznych***

Dostosowanie wymagań edukacyjnych uregulowania prawne

§ 6.1. „Nauczyciel jest **obowiązany**, na podstawie opinii publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym publicznej poradni specjalistycznej, **dostosować wymagania edukacyjne**, o których mowa w § 4 ust. 1 pkt 1, do **indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia**, u którego stwierdzono **zaburzenia i odchylenia rozwojowe** lub **specyficzne trudności w uczeniu się**, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3.”

Wymagania edukacyjne uregulowania prawne

➤ Art. 3 pkt 13

Podstawa programowa – obowiązkowe na danym etapie kształcenia **zestawy celów i treści nauczania oraz umiejętności**, a także **zadania wychowawcze**, które są uwzględniane w **programach nauczania** oraz umożliwiają ustalenie **kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych**

Wymagania edukacyjne **uregulowania prawne**

- 2. Rozporządzenie MEN z dn. 21 marca 2001 r.
Dz.U. z 2001 r. nr 29**

- 3. Rozporządzenie MENiS z dn. 24 kwietnia 2002
r. Dz.U. z 2002 r. nr 46**

- 3. Rozporządzenie MENiS z dnia 7 września 2004
r. Dz.U. z 2004 r. nr 199 z późn. zmianami**

Wymagania edukacyjne uregulowania prawne

§ 4. 1. Nauczyciele na początku każdego roku szkolnego informują uczniów oraz ich rodziców (prawnych opiekunów) o:

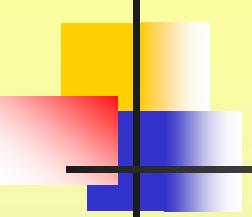
1) *wymaganiach edukacyjnych* niezbędnych do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych (semestralnych) ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych, wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania

Wymagania edukacyjne uregulowania prawne

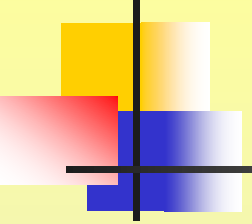
2) **sposobach sprawdzania** osiągnięć edukacyjnych uczniów

3) **warunkach i trybie uzyskania** wyższej niż przewidywana rocznej (semestralnej) oceny klasyfikacyjnej z obowiązkowych i dodatkowych zajęć edukacyjnych

Wyjaśnienia terminów z Rozporządzenia

1. **Wymagania edukacyjne** to:
 - **program nauczania** - wymagania w nim zawarte
 - **wymagania formułowane przez nauczyciela** – np. przygotowanie do lekcji, wypełnianie obowiązków ucznia, umiejętności ponad przedmiotowe (muszą uwzględniać możliwości uczniów, warunki szkoły itp.)
 - **kryteria wymagań** np. określenie sposobu i form sprawdzania i oceniania osiągnięć dydaktycznych uczniów

Wyjaśnienia terminów z Rozporządzenia

2. **Potrzeby psychofizyczne ucznia**

- **potrzeba** to rzecz lub stan rzeczy natury psychicznej i fizycznej poprawiające „dobrostan” organizmu
- **potrzeby psychofizyczne** ucznia to np. pożywienie, picie, unikanie bólu (podstawowe), bezpieczeństwo, miłość osiągnięcia i prestiż (pośrednie)

Wyjaśnienia terminów z Rozporządzenia

3. **Potrzeby edukacyjne**

- potrzeby natury psychologicznej – pośrednie
- aktywność jednostki ukierunkowana jest na poszukiwanie, analizowanie informacji oraz rozwiązywanie problemów stosownie do poziomu jej rozwoju

Wyjaśnienia terminów z Rozporządzenia

6. *Specyficzne trudności w uczeniu się*

Specyficzne rozwojowe zaburzenia umiejętności szkolnych i zaburzenia w uczeniu się – *dysleksja rozwojowa*

Nie są spowodowane niskimi możliwościami intelektualnymi, słabym poziomem dydaktycznym szkoły i czynnikami kulturowymi
(M. Bogdanowicz)

Podsumowanie

STANDARDY

**dostosowania wymagań
edukacyjnych** wobec uczniów z SPE
(propozycja własna):

Podsumowanie

OGÓLNE – będące w gestii szkoły, placówki

1. **Określenie procedur** działań podejmowanych w szkole wobec tych uczniów:
 - ***działania przeddiagnostyczne*** - obserwacja ucznia, konsultacja z innymi nauczycielami uczącymi dziecko, z pedagogiem szkolnym, rozmowa z rodzicami, skierowanie na diagnozę
 - ***działania diagnostyczne*** - pedagog, psycholog szkolny, lekarz-specjalista, poradnia

Podsumowanie

- ***działania postdiagnostyczne:***
 - **otrzymanie** opinii/orzeczenia o uczniu
 - **analiza treści opinii/orzeczenia** przez zespół nauczający, pedagoga / psychologa
 - **opracowanie zasad opieki i pomocy** oraz metod i form pracy z uczniem czyli dostosowania wymagań
- 2. ***Określenie form i sposobów*** dokumentowania dostosowania wymagań

Podsumowanie

3. ***Poznanie i zrozumienie*** przez nauczycieli istoty specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów:
- doskonalenie zawodowe
 - konsultacje

Podsumowanie

SZCZEGÓŁOWE – będące w gestii nauczyciela:

1. **Modyfikacja** procesu edukacyjnego
2. **Obszary dostosowania wymagań:**
 - warunki procesu edukacyjnego, w tym w szczególności ***zasady, metody, formy i środki dydaktyczne*** dostosowane do poszczególnych dysfunkcji lub zaburzeń uczniów

Podsumowanie

- ***zewnętrzna organizacja nauczania*** – przestrzeń szkolna, klasowa, „społeczna”
- 3. ***Warunki sprawdzania poziomu wiedzy i umiejętności*** – oceniane wewnętrzne i zewnętrzne:
 - metody i formy sprawdzania
 - kryteria oceniania – modyfikacja w sytuacji upośledzenia umysłowego ucznia

Podsumowanie

Dostosowanie powinno dotyczyć **głównie** form i metod pracy z uczniem

Dostosowanie wymagań edukacyjnych nie może polegać na takiej zmianie **treści** nauczania, która powoduje **obniżanie** *wymagań* wobec uczniów z normą intelektualną